

8. Левківський М.В. Історія педагогіки: Навч.-метод. посіб. / М.В. Левківський. – [вид. 3-е, доп.]. – К. : Центр учбов. л-ри, 2008. – 190 с.
9. Мазуркевич А.Р. Мысли Т.Г. Шевченко о воспитании и просвещении / А.Р. Мазуркевич // Сов. пед. – 1952. – № 4. – С. 68-79.
10. Мосіяшенко В.А. Історія педагогіки України в особах: Навч. посіб. / В.А. Мосіяшенко, Л.В. Задорожна, О.І. Курок. – Суми : ВТД „Універ. книга”, 2005. – 266 с.
11. Сисоєва С.О. Нариси з історії розвитку педагогічної думки: Навч. пос. / Світлана Сисоєва, Ірина Соколова. – К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 308 с.
12. Федоренко Д.Т. Т.Г. Шевченко і народна педагогіка / Д.Т. Федоренко // Рід. шк. – 1993. – № 3. – С. 58-59.
13. Чавдаров С.Х. Педагогічні ідеї Тараса Григоровича Шевченка / С.Х. Чавдаров. – К. : Рад. шк., 1953. – 207 с.

УДК 371.38

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ПРИРОДОЗНАВСТВА І КРАЄЗНАВСТВА В ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Прокопенко Л.І., Тетьоркіна В.А.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ПРИРОДОЗНАВСТВА І КРАЄЗНАВСТВА В ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Прокопенко Л.І., Тетьоркіна В.А.

У статті представлені особливості організації навчальної практики та досвід створення навчально-методичного комплексу «Навчальна практика з природознавства і краєзнавства» на кафедрі природничих дисциплін в Харківській гуманітарно-педагогічній академії.

Ключові слова: навчальна практика, природознавство, краєзнавство, екологія, ботаніка, зоологія.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ПРАКТИКИ ПО ПРИРОДОВЕДЕНИЮ И КРАЕВЕДЕНИЮ В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Прокопенко Л.И., Тетеркина В.А.

В статье представлены особенности организации учебной практики и опыт создания учебно-методического комплекса «Учебная практика по природоведению и краеведению» на кафедре естественных дисциплин в Харьковской гуманитарно-педагогической академии.

Ключевые слова: учебная практика, природоведение, краеведение, экология, ботаника, зоология.

THE MAIN CHARACTERISTICS OF ORGANIZATION OF SCIENTIFIC PRACTICE IN NATURAL HISTORY AND REGIONAL GEOGRAPHY IN PEDAGOGICAL INSTITUTIONS

L.I. Prokopenko, V.A. Tetyorkina

The main characteristics of organization of scientific practice and the experience of creation of scientific-methodological complex «Scientific practice in natural history and regional geography» at the department of humanitarian disciplines an the Kharkov Humanitarian-Pedagogical Academy.

Key words: scientific practice, regional geography, ecology, botanics, zoology.

У Державній національній програмі «Освіта» зазначається, що пріоритетним напрямом реформування вищої освіти є «демократизація та гуманізація навчально-виховного процесу, органічне поєднання в ньому національного та загальнолюдського начал» [1]. Суспільству майбутнього потрібні люди з актуальними знаннями, гнучкістю та критичністю мислення, творчою ініціативністю, високим адаптаційним потенціалом. Не менш важливими будуть такі їхні якості, як висока моральність, особистісна відповідальність, внутрішня свобода, наполегливість та максималь-

на самореалізація, здатність досягати високої мети раціональним шляхом і коректними засобами. Педагогічна майстерність сучасного вчителя має вдосконалюватися, адже педагогові потрібні передусім фундаментальні знання з базового предмета, висока загальна культура і ґрунтовна дидактична компетентність.

Надзвичайно важливо, щоб уже на ранніх етапах професійного становлення студенти усвідомлювали свій ціннісний простір, відчували його зв'язок із цілями й завданнями обраної професії. У період бурхливого відродження національної самосвідомості предметом особливої зацікавленості стали різноманітні відомості про природу рідного краю.

Охорона навколишнього середовища – найактуальніша проблема сьогодення. В умовах загострення проблем узаємодії людства й природи перед сучасною педагогічною наукою та практикою постає низка невідкладних завдань, пов'язаних з необхідністю виховувати молоде покоління не в згубній традиції якомога більше брати від природи, а в шанобливому ставленні до всього суцього, що споконвіку притаманне українському народові.

Мета статті – висвітлити особливості організації навчальної практики з природознавства і краєзнавства в педагогічних вищих навчальних закладах.

Навчальна практика з природознавства і краєзнавства є важливою складовою ланкою в процесі підготовки майбутніх учителів початкової освіти.

Специфіка практики полягає в тому, що під час її проходження студенти мають можливість спостерігати природні об'єкти, процеси, явища в динаміці і здобувати більш повне уявлення про їх узаємозв'язок, формувати екологічне мислення.

Даний вид практики передбачає поглиблення знань і вмінь, набутих під час лекцій і лабораторно-практичних занять з природознавства, краєзнавства, екології. Студенти за час практичної діяльності знайомляться з методикою польових досліджень, вчаться вести щоденники спостережень, фотографувати живі об'єкти, брати участь у конкретних природоохоронних заходах, використовувати найпростіші прийоми орієнтування на місцевості, закріплюють знання з техніки безпеки під

час проведення екскурсії в природу, отримують навички самостійної навчально-дослідної роботи.

Навчальна програма практики з природознавства і краєзнавства передбачає використання науково-педагогічної концепції поетапного формування самосвідомості студентів відповідно до Державного стандарту освітньої галузі «Людина і світ», «Природознавство» та базової програми розвитку «Я у Світі».

Питання організації навчальної практики з ботаніки розглядалися в роботах Г.А. Бавтуго, М.А. Гуленкова, П.М. Потульницького, Ю.М. Прокудіна, навчальна практика з зоології та екології описана О.С. Лисецьким, І.О. Кривицьким, О.П. Кришталь, питанням краєзнавчої практики займалися учені М.П. Крачило, К.Ф. Строева, В.І. Таліє, І.Ф. Прокопенко, В.І. Кузнецова та інші.

Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми засвідчив значний інтерес науковців до питання організації навчальної практики з різних галузей біологічних наук.

На основі аналізу літератури, що висвітлювала методичні аспекти проведення різних видів навчальної практики, – землезнавства [2], ботаніки [4], зоології [3] та власного педагогічного досвіду – було визначено шляхи підвищення ефективності формування самостійних навчально-дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи під час підготовки й проведення навчальної практики з природознавства і краєзнавства.

При підготовці кваліфікованих фахівців для роботи в сучасній школі актуальним стало питання організації й проведення комплексної практики з природознавства та краєзнавства, яка б включала розділи: землезнавство, ботаніка, зоологія, екологія і краєзнавство.

Комплексний характер практики дозволяє показати студентам діалектику взаємозв'язків природи, виробляє в них дбайливе, бережливе ставлення до її багатств.

Багаторічний досвід роботи спонукав творчий колектив кафедри природничих дисциплін до створення методичного комплексу забезпечення даного виду практики в контексті сучасних вимог.

Першочерговою задачею була розробка авторської навчальної програми «Навчальна практика з природознавства і краєзнавства».

Особливістю даної програми є те, що вона розрахована на проведення навчальної практики з природознавства та краєзнавства в умовах великого міста і з використанням різноманітних базових об'єктів: краєзнавчих музеїв, музеїв природи, музеїв води, ботанічних садів, оранжерей, національних природних парків.

Мета навчальної практики з природознавства і краєзнавства:

- узагальнити і закріпити на практиці набуті теоретичні знання з землезнавства, ботаніки, зоології, екології, краєзнавства;
- розглянути основні взаємозв'язки біогеоценозів, сезонні зміни в житті рослин;
- навчити розпізнавати тварин, визначати їх у природі, проводити дослідження чисельності певних видів тварин, проводити заходи щодо охорони й збереження тварин у природі;
- прищеплювати любов до природи та дбайливе ставлення до неї;
- озброїти майбутніх учителів необхідними знаннями й навичками для роботи з учнями початкової школи;

Завдання навчальної практики з природознавства і краєзнавства:

- виробити навички орієнтування на місцевості,
- проводити систематичні спостереження за погодою, використовуючи метеорологічні прилади, оформлювати результати спостережень;
- навчитися візуально розрізняти та описувати найбільш характерні для даного регіону види рослин (дикорослих і культивованих) і тварин;
- засвоїти основи геоботанічного опису ділянки рослинності;
- оволодіти навичками гербаризації і колекціонування рослин.

Підсумковою формою контролю знань студентів є залік.

Запропонована розробка програми в процесі практичної апробації дозволила розширити творчі можливості педагогів, що помітно вплинуло на процес урізноманітнення засобів і методів краєзнавчої роботи.

Організація практики включає в себе екскурсії підгруп (12-15 осіб) під керівництвом викладача, камеральну обробку матеріалів, ведення щоденників практики, виконання самостійних спостережень, виконан-

ня літніх завдань, участь у природоохоронних заходах, розробку екологічних стежок. Навчальна практика з природознавства і краєзнавства може проводитися (на розгляд навчального закладу) сконцентровано або шляхом чергування навчальної практики з теоретичними заняттями, з обов'язковим збереженням протягом навчального року обсягу годин, установленого як на практичні заняття, так і на навчальну практику.

Для забезпечення навчального процесу був створений навчально-методичний комплекс «Навчальна практика з природознавства і краєзнавства», до якого увійшли: авторська навчальна програма (2011 р.), робоча програма, навчально-методичний посібник «Природа Харківщини» (2003 р.), методичні рекомендації для студентів «Навчальна практика з природознавства та краєзнавства (2000 р., 2011 р.), який містить інформаційно-пізнавальний матеріал та методичні рекомендації до про ведення екскурсій, методичні рекомендації до написання звітів за результатами екскурсій, завдання для самостійної навчально-дослідницької роботи студентів, список основної та додаткової літератури, перелік питань до підсумкового контролю знань студентів.

До створення методичних матеріалів було залучено експертів з вищих педагогічних навчальних закладів та неурядових організацій, що дало змогу створити сумісні методичні посібники.

Отже, організація навчальної практики з природознавства і краєзнавства і створення навчально-методичного комплексу «Навчальна практика з природознавства та краєзнавства» забезпечує спрямування творчого потенціалу викладача на формування стійкого інтересу до предмета, розвиток у майбутніх учителів таких якостей, як: винахідливість, ініціативність, упевненість у власних силах, вироблення вміння оперувати набутими знаннями в практичних ситуаціях, планування педагогічних дій та передбачення їх результатів, удосконалення навичок самоаналізу, самоконтролю, самооцінювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – К.: Райдуга, 1994.
2. Кузнецова В.І. Загальне землезнавство . – Харків: ХДПУ, 1991.